

eurostat/documents/3930297/5967534/KS-ET-11-001-EN.PDF/81dfdd85-c028-41f9-bbf0-a9d8ef5134c5

8. Kuddo A. Public Employment Service, and Activation policies / F. Kuddo. – Washington DC: World Bank. – 2012.

9. [Electronic recourse]. Available from: ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Business_economy_-_size_class_analysis

10. [Electronic recourse]. Available from: ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/kp_reg/kp_reg_u/kp_reg_u_2012.htm

11. http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing_Business/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf

12. Господарський кодекс України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4618-17/paran178#n178

13. Березенко Т.В. Проблеми державного регулювання діяльності малих підприємств: наук.-метод. посіб. / Т.В. Березянко, О.В. Ваганова, Р.В. Руднік / За ред. Березянко Т.В. – К.: ІПДО НУХТ, 2012. – 120 с.

УДК 339.9:336.7

П.П. ГАВРИЛКО,

к.е.н., професор, директор Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

Глобалізація як вектор світового структурного розвитку

У статті дано визначення поняття «глобалізація» під кутом зору різних вчених. Розглянуто погляди науковців на сутність глобалізації та напрями її впливу на економіку. Виокремлено основні напрями глобалізації в економічній сфері. Виділено дві групи проблем, породжених динамізмом глобалізаційних процесів, де найважливішим залишається передбачення впливу та наслідків глобалізації для світової спільноти та окремих країн. Визначено позитивні та негативні наслідки глобалізаційних процесів.

Ключові слова: глобалізація, світова економіка, фінансова глобалізація, фінансовий ринок, банки, капітал, міжнародна торгівля, конкуренція.

П.П. ГАВРИЛКО,

к.э.н., профессор, директор Ужгородского торгово-экономического института Киевского национального торгово-экономического университета

Глобализация как фактор мирового структурного развития

В статье дано определение понятия «глобализация» с точки зрения различных ученых. Рассмотрены взгляды ученых на суть глобализации и направления ее влияния на экономику. Выделены основные направления глобализации в экономической сфере. Выделены две группы проблем, порожденных динамизмом глобализационных процессов, где важнейшим остается предсказание влияния и последствий глобализации для мирового сообщества и отдельных стран. Определены положительные и отрицательные последствия глобализационных процессов.

Ключевые слова: глобализация, мировая экономика, финансовая глобализация, финансовый рынок, банки, капитал, международная торговля, конкуренция.

P. HAVRYLKO,

Ph.D., Prof., Director of Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kyiv National Trade and Economic University

Globalization as a factor of the world structural development

The article defines the term «globalization» from the perspective of various scientists. The views of scholars on the nature of globalization and ways of its impact on the economy are considered. The main directions of globalization in the economic sphere are highlighted. Two groups of problems caused by the dynamism of globalization processes, in which the most important are predictions of the impact and consequences of globalization for the international community and separate countries are identified. Positive and negative consequences of globalization processes are defined.

Keywords: globalization, world economy, financial globalization, financial market, banks, capital, international trade, competition.

Постановка проблеми. Важливою рисою сучасності є те, що під впливом процесів глобалізації світова економіка як сукупність національних господарств та їх економічних і політичних взаємин набуває нової якості: глобалізація стає найважливішою формою і одночасно новим етапом інтернаціоналізації господарського життя. Вона охоплює найважливіші процеси соціально-економічного розвитку світу, сприяє прискоренню економічного зростання і модернізації. Під впливом глобалізаційних процесів змінюються інституційна й функціональна структура світової економіки, організація міжнародних економічних відносин, з'являються нові закони та закономірності, котрі потребують детального дослідження з метою ефективного використання переваг, які є наслідком зазначених процесів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Глобалізація як об'єктивне явище активно вивчається науков-

цями та практиками. З огляду на актуальність дослідження проблем глобалізму та їх впливу на життя суспільства чимало іноземних і вітчизняних економістів присвятили свої праці цій тематиці, серед яких слід відзначити І. Бочана, Д. Гелда, П. Герста, Д. Лук'яненко, З. Луцишин, Е. Мак-Грю, І. Михасюка, О. Мозгового, Г. Томпсона, А. Філіпенка, Л. Яремко та ін. Проблеми визначення темпів розвитку глобалізаційних процесів загалом та у світових фінансах зокрема розглядаються у працях В. Аванесяна, Т. Андерсена, Б. Губського, О. Рогача, Дж. Хансона та ін.

Однак слід зауважити, що проблемам трансформації банківської діяльності в глобальному середовищі, а також вивченню можливих наслідків цього процесу для банків з національним капіталом уваги приділяється недостатньо і тому вони потребують подальших досліджень.

Мета статті – обґрунтувати глобалізацію як процес трансформації економічних і господарських структур у напрямі становлення цілісної, єдиної світової гео економічної реальності.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі основною тенденцією системних трансформацій визнано глобалізацію як об'єктивний і всеосяжний процес та найважливішу характеристику розвитку суспільно-економічних відносин. Сьогодні глобалізація охопила всі сфери життєдіяльності людства, а її вплив стає дедалі відчутнішим. Процеси глобалізації відбуваються в економіці, політиці, соціальній сфері, освіті, науці, культурі, а отже, мають універсальний характер.

Активізація глобалізаційних процесів відбулася під впливом формування сучасної політичної картини світу, а саме геополітичної ситуації, яка стала результатом реставрації капіталізму в більшості країн соціалістичного табору наприкінці ХХ ст. Це призвело світову спільноту до втрати політичної (і ширше – культурної) біполярності, пов'язаної з відносним балансом, що мав місце між соціалістичними і капіталістичними країнами. За порівняно короткий період біполярність світу все більше поступається місцем однополярності, тенденція до якої сучасного світу й отримала назву глобалізації.

Глобалізація – вид геополітики, спрямований на поширення свого політичного, економічного та культурного впливу з боку будь-якої країни або кількох країн на весь світ (планету). Етимологічно слово «глобалізація» походить від латинського слова *globus* – куля та французького *global* – загальний. Сутнісний зміст поняття «глобалізація» багатогранний і у найширшому сенсі під ним розуміють переростання національних і регіональних проблем у загальносвітові та формування нового господарського, соціального і природно-біологічного глобального середовища.

Незважаючи на численні визначення глобалізації, які зустрічаються у світовій літературі, повного і вичерпного формулювання, очевидно, не існує через багатогранність і складність самого процесу.

Вивчення пропонуваного у світовій економічній літературі визначень терміна «глобалізація» показало, що вони збігаються за сутністю, але відрізняються акцентами на різних аспектах цього складного системного процесу.

Нині переважна більшість фахівців погоджується, що глобалізація – це об'єктивний соціально-економічний процес, змістом якого є зростання взаємозв'язку та взаємозалежності національних економік, національних політичних та соціальних систем, національних культур, а також взаємодія людини та довкілля [8].

У сфері економіки суть глобалізації полягає у зростанні обсягів міжнародних торгових, фінансових та інвестиційних потоків, їх взаємозв'язку, коли розвиток усіх сфер економічного життя все більше визначається дією не національних і регіональних, а загальносвітових чинників [5]. В економічній енциклопедії глобалізація трактується як категорія, що відображає процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межі державних кордонів і з 60-х років ХХ ст. набуває форм постійного й неухильного зростання міжнародного переплетіння національних економік [2].

На іманентну притаманність глобалізаційному процесу агрегованого характеру та принципів системності звертають увагу багато науковців, які займаються проблемами глоба-

лізації. Так, у працях Б.М. Смітєнко відзначається, що межа між внутрішньонаціональними і міжнародними економічними відносинами поступово стирається [9]. Зростають масштаби зв'язків, що реалізуються у системі міжнародних економічних відносин та виходять на регіональний і загальносвітовий глобальний рівень, залишаючи все менше країн поза межами цілісної взаємозв'язаної й взаємозумовленої системи відносин.

На думку експертів Банку Японії, під глобалізацією слід розуміти процес інтеграції національних економік у напрямі утворення єдиного світового ринку [13]. Аналогічним є визначення глобалізації як тривалого історичного процесу поетапного формування всепланетарної господарської системи [3]. Експерти Міжнародного валютного фонду визначають глобалізацію як економічну взаємозалежність країн всього світу, що «зростає у результаті збільшення обсягів і урізноманітнення міжнародних операцій з товарами, послугами та світових потоків капіталу, а також внаслідок все швидшої та ширшої дифузії технологій» [13].

По суті, глобалізація як новий феномен характеризує якісно нову фазу інтернаціоналізації економічного життя, яке супроводжується лібералізацією зовнішньоекономічних зв'язків, зменшенням або зняттям різноманітних бар'єрів між країнами для трансграничного руху товарів, послуг, капіталів, робочої сили і посиленням міжнародного інформаційного обміну. За таких умов зростає ступінь відкритості національних економік. Отже, глобалізація трактує світ як зв'язаний, взаємозалежний і безмежний ринок, який постійно інтегрується.

Науковці відзначають, що глобалізація виявляється у постійно зростаючій взаємозалежності національних економік і спрямована на активізацію світових інтеграційних процесів, на створення єдиної світової економіки, єдиного політичного, правового і культурно-інформаційного простору. Вважається, що це зрештою додасть світовій спільноті нову якість розвитку [11].

Поза сумнівом, глобалізація є одним із великих і складних феноменів, що відбуваються не лише в економічній сфері, а й інших аспектах життєдіяльності суспільства. Глобалізація – це розширення, поглиблення і прискорення взаємозв'язків у світовому просторі в усіх аспектах сучасного людського життя. По суті, глобалізація у широкому сенсі є міждисциплінарним об'єктом дослідження. Наприклад, представники технічних наук розглядають таке поняття, як «техноглобалізм», яке виявляється у поєднанні нововведень і нових технологій, що виникають в окремих країнах, в єдиний загальносвітовий комплекс технічних знань, та стверджують, що «глобалізація – це процес формування і подальшого розвитку єдиного загальносвітового фінансово-економічного простору на базі нових, переважно комп'ютерних, технологій» [4].

У цілому погляди науковців на сутність глобалізації та напрямки її впливу на економіку досить близькі і не містять принципових суперечностей. Подамо узагальнене визначення глобалізації.

Глобалізація – це об'єктивний процес формування, організації, функціонування і розвитку принципово нової всесвітньої, всеосяжної системи соціально-економічних відносин на основі поглиблених взаємозв'язків і взаємозалежності в усіх сферах міжнародного співробітництва.

Однією з найважливіших і найдинамічніших сфер прояву глобалізаційних процесів є фінансова глобалізація, під якою розумі-

ють вільний та ефективний рух капіталів між країнами і регіонами, функціонування глобального фінансового ринку, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, реалізацію глобальних фінансових стратегій транснаціональних корпорацій (ТНК) та транснаціональних банків [12].

Глобалізація і зростання нестабільності, що характеризують в останні десятиліття розвиток світової економіки, особливо чітко проявляються в банківському секторі, найбільш чутливому до зовнішніх чинників. Дійсно, сучасний банк – це високотехнологічний фінансовий інститут, який обслуговує будь-які складні комерційні операції і проекти, а отже, суттєво залежить від зовнішнього середовища.

У процесі дослідження такого складного явища, як глобалізація, найбільш конструктивним видається підхід, за яким сутність процесу визначається через виявлення складових та характерних особливостей його прояву. Так, за критеріями Світового банку глобалізація характеризується такими рисами:

- 1) інтернаціоналізація господарського життя, яке почалося з обміну товарами;
- 2) становлення і розвиток міжнародних фінансових ринків;
- 3) міжнародний обмін технологіями, об'єднання культур;
- 4) глобалізація політичних процесів.

З погляду особливостей прояву глобалізації в економічній сфері виокремлюють три основні напрями:

I. Міжнародна торгівля: товарами; послугами; технологіями; об'єктами інтелектуальної власності.

II. Міжнародні фінансові операції: кредити приватних, державних міжнародних організацій; операції з цінними паперами – акціями, облігаціями та іншими фінансовими інструментами; фінансові операції – ф'ючерсні, форвардні та опціонні.

III. Міжнародний рух чинників виробництва – капіталу і праці.

Близькою є позиція, за якою до сутнісних чинників глобалізації, віднесено такі, як рух товарів, капіталу та людей між країнами і секторами, спричинений потребою реалізації економічних функцій, валютні операції і рух інтелектуальної продукції між дослідницькими осередками [6]. Проте не завжди безперешкодне функціонування міжнародного ринку капіталів та зняття обмежень у фінансовій сфері активізує фінансову інтеграцію ринків, дозволяючи внутрішній нормі інвестицій значно відхилитися від норми заощаджень. Суть полягає у тому, що між внутрішніми заощадженнями і внутрішніми інвестиціями існує висока кореляція. Учені дійшли висновку, що фінансові ринки прагнуть не до експорту надмірного капіталу, а до споживання надлишку заощаджень на внутрішньому ринку, що частково спростовує твердження про всеосяжну фінансову інтеграцію ринків [7, 10].

Серед проблем, породжених динамізмом глобалізаційних процесів, чи не найважливішим залишається передбачення впливу та наслідків глобалізації для світової спільноти та окремих країн. За результатами вивчення поглядів науковців можна виділити дві групи. Перші вважають, що глобалізація приводить до уніфікації економічних, політичних, культурних систем у всьому світі та стимулює розвиток сегментів єдиного світового ринку за єдиним вектором. Інші дотримуються думки, що глобалізація є діалектичним явищем і певні економічні події в окремому регіоні викликають протилежні явища у інших, а тому глобалізація не впливає на національні особливості країн у соціально-економічній сфері.

В умовах глобалізації кожна країна повинна реалізувати таку структурну політику, щоб потрапити в категорію країн, які «глобалізуються», рухатися у напрямі світової структурної динаміки, дотримуючись при цьому еталонної траєкторії світового структурного розвитку, але за умови збереження національних особливостей. Зараз уже цілком очевидно, що в сучасному світі жодна національна економіка не може існувати відокремлено від світового господарства.

Проведене дослідження дозволяє визначити глобалізацію як комплексне явище, що відображає сукупний ефект взаємодії різноманітних процесів, пов'язаних зі зростанням потоків капіталу, товарів, робочої сили, інформації, які перетинають національні кордони. Глобалізацію слід трактувати як вектор світового структурного розвитку, тобто єдиний напрям економічного розвитку будь-якої країни у межах закритої планетарної економіки з позицій вибору ефективної стратегії соціально-економічного розвитку, спрямування якої полягає в максимізації позитивних і мінімізації негативних наслідків глобалізаційних процесів.

До позитивних наслідків глобалізації можна віднести такі: вільний рух трудових ресурсів та переміщення капіталу, активний розвиток міжнародних фінансових ринків та міжнародної торгівлі і, як наслідок, посилення конкуренції, поширення технологій та їх інтенсивне використання. Негативною стороною глобалізації є збагачення окремих країн за рахунок країн, що розвиваються, фінансові піраміди (понад 90% капіталу у світі – це спекулятивний капітал), збільшення диференціації доходів між країнами, посилення фінансової залежності країн, які розвиваються, що виявляється, насамперед, у збільшенні зовнішніх боргів останніх, суттєве зростання різновидів та рівня ризиків.

Позитивний і негативний вплив глобалізації тісно пов'язані між собою. Так, процеси глобалізації світового господарства посилюють конкуренцію між державами, що можна оцінювати як негатив. Разом із тим присутність на території тієї або іншої держави транснаціональних корпорацій сприяє зростанню інвестицій, створенню нових робочих місць, збільшенню податкових надходжень у національний бюджет, підвищенню конкурентоспроможності країни, що однозначно слід розцінювати як позитивний вплив. Тому вивчення наслідків глобалізації пропонуємо проводити в трьох основних напрямках, що відображають внутрішню логіку суперечливого розвитку світової економіки як системи, а саме: фінансово-економічному, соціально-політичному та інформаційному.

Висновки

На сучасному етапі найважливішою характеристикою розвитку світових суспільно-економічних відносин є глобалізація. Встановлено, що пріоритетною сферою прояву глобалізаційних процесів є фінансова глобалізація, під якою розуміють вільний та ефективний рух капіталів між країнами і регіонами, функціонування глобального фінансового ринку, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, реалізацію глобальних фінансових стратегій транснаціональних корпорацій (ТНК). Фінансова глобалізація – це процесі об'єднання в єдину світову систему всієї сукупності міжнародних фінансових відносин. Розвиток фінансової глобалізації забезпечує розширення кредитно-інвестиційної діяльності ТНК і банків, формування міжнародних фінансових ринків.

Доцільно дотримуватися логіки розвитку світової економіки як єдиної системи, у межах якої практично не існує економічної відокремленості держав; активізується обмін продуктами праці і науково-технічними досягненнями; виробництво стає інтернаціональним, виникають міжнародні компанії-монополісти; з'являється міжнародний капітал, що вільно переміщується між країнами.

Список використаних джерел

1. Важинський Ф.А. Антикризисное фінансове управління як економічна система / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук-техн. пр. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2010. – Вип. 20.3. – С. 127–132.
2. Глобалізація // Економічна енциклопедія; Т.1. – К.: Академія, 2000. – С. 264–265.
3. Давыдов В. Феномен финансовой глобализации / В. Давыдов, В. Бобровников, В. Теперман. – М.: Ин-т Латинской Америки РАН, 2000. – 204 с.
4. Делягин М.Г. Мировой кризис: Общая теория глобализации / М.Г. Делягин. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 51 с.
5. Казьмин А. Наша цель – довести стандарты обслуживания до мирового уровня / А. Казьмин // Коммерсантъ. – 2001. – №206/П. – 12 ноября.

6. Колосийчук А.В. Вопросы периодизации глобализации и анализ ее исторических истоков в экономической науке / А.В. Колосийчук // Современные проблемы экономики – 4: материалы 4-й Международной научной конференции, 10–13 марта 2016 г. – Ереван: Ереванский ГУ, 2016. – С. 190–194.
7. Колтунов В.М. Глобализация экономики (вопросы теории и методологии) / В.М. Колтунов, К.В. Мальцев. – Н. Новгород: ВВАГС, 2004. – 108 с.
8. Лукашевич В.М. Глобалістика / В.М. Лукашевич. – Л.: «Новий світ-2000», 2005. – 440 с.
9. Международные экономические отношения: учеб. / под ред. Б.М. Смитиенко. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 512 с.
10. Орлова Н. Особенности развития мирового финансового рынка в условиях глобализации / Н. Орлова, А. Свечкина // Схід. – №5(83). – 2007. – С. 5–9.
11. Халиков М.С. Регионализация и глобализация как две тенденции развития современного мира / М.С. Халиков // Россия и социальные изменения в современном мире: Сб. науч. докладов. – М.: МАКС Пресс, 2004. – Т. 1.
12. Хоминич И.П. Финансовая глобализация / И.П. Хоминич // Банковские услуги. – 2002. – №8. – С. 2–13.
13. World Economic Outlook, 1997, May, International Monetary Fund. – 1997. – 45 p.

УДК 339:338.124.4:332.021.8

О.В. ДАННИКОВ,
к.е.н., доцент, докторант кафедры маркетингу, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
С.В. ПЕТУХОВ,
асистент кафедри маркетингу, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Формування системи антикризових заходів як каталізатора розвитку вітчизняного товарного ринку

Метою дослідження є розробка методології вивчення глобалізації бізнесу в цілому, а також окремих її аспектів, пов'язаних з інформаційно-комунікативними проблемами вітчизняного бізнесу, на тлі посилення кризових явищ в економіці країни. Формування системи антикризових заходів як каталізатора розвитку товарного ринку в умовах глобалізації вітчизняного бізнесу.

Предметом дослідження виступають методично-прикладні питання діагностики товарного ринку та аналізу макроекономічних показників щодо масштабу впливу кризових явищ на економіку України.

Об'єктом дослідження є процес уточнення стратегічного напрямку маркетингової діяльності суб'єктів господарювання працюючих на вітчизняному та глобальних товарних ринках з урахуванням особливостей підвищеного ризику.

Ключові слова: стратегія розвитку; фактори ситуаційного впливу; деіндустріалізація; політична, економічна, соціальна криза; маркетингова стратегія; товарний ринок; ринок збуту; соціально-економічний розвиток; макроекономічні показники; депресія; конкурентні переваги; втеча капіталу; депопуляція; глобалізація; антикризові заходи; сировинний тип аграрної економіки; науковий, виробничий потенціал; корпоративно-соціальна відповідальність.

О.В. ДАННИКОВ,
к.э.н., доцент, докторант кафедры маркетинга, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана,
С.В. ПЕТУХОВ,
ассистент кафедры маркетинга, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Формирование системы антикризисных мер как катализатора развития отечественного товарного рынка

Целью исследования является разработка методологии изучения глобализации бизнеса в целом, а также отдельных ее аспектов, связанных с информационно-коммуникативными проблемами отечественного бизнеса, на фоне усиления кризисных явлений в экономике страны. Формирование системы антикризисных мер в качестве катализатора развития товарного рынка в условиях глобализации отечественного бизнеса.

Предметом исследования выступают методические и прикладные вопросы диагностики товарного рынка и анализа значимых макроекономических показателей по масштабу влияния кризисных явлений на экономику Украины.